

2741

מא.

מ ד י נ ת י ש ר א ל
ה כ נ ס ת

2/85

פרוטוקול מס' 2
מישיבת ועדת המספחים
מיום ח' בסיון תשי"ח - 27.5.58
בשעה 08.50

חברי הועדה:

השתתפו:

- י. גורי - היו"ר
- א. בהיר
- י. כדר
- ש. דיין
- א. הרצפלד
- ס. חזני
- א. כהן
- נ. לוי
- ז. סוזאייב
- י. ספיר
- ס. קלמר
- י. קרגמן
- ח. רובין

מוזמנים:

- ד. הורביץ - נגיד בנק ישראל
- מר גפני - מנהל המכס
- מר דובינסקי - מטעם משרד התחבורה

סדר-היום:

- א. שנוי תנאי ההסכם עם בנק ישראל
- ב. חוק מסי מכס ובלו (שנוי תעריף)
- ג. סדר עבודה הועדה.

היו"ר י. גורי:

אני פותח את הישיבה.
חברי הועדה יכולים להציג שאלות לשר האוצר.

י. ספיר:

שאלתי הראשונה - מה גורל התשובות על השאלות ששאלתי
לפני חדשיים?

שנית - נתפרסם שהועלה המס שהוטל על מטעים ופרדסים.
הייתי רוצה לקבל פרטים על כך.

שלישית - האם אפשר לקבל את הדו"ח בקשר עם מפעל

שמני הטיכה?

היו"ר י. גורי:

לאיזה משרד ממסלתי נמסר הדו"ח הזה?

י. ספיר:

למשרד המסחר והתעשייה, אבל יכול להיזח שבשלב מוקדם הגיע לאוצר.

רביעית - האם נכונה ההנחה שהממשלה משתתפת בחברת "פז"?
אני שמעתי שהממשלה משתתפת בחברה זו בחמשים אחוז ולישר האוצר יש זכות הכרעה.

חמשיית - מה היה היקף העבודות של כל משרדי הממשלה - כולל שיכון - שנמסרו לקבלנים בשנת 1957/58? מה הן העבודות שנמסרו לפי מכרזים ומה הן העבודות שנמסרו בדרך אחרת, ומי הם הקבלנים שקבלו את העבודות?

היו"ר י. גורי:

השאלות נרשמו, והן תועברנה לשר האוצר.

אנו עוברים לסדר היום - שנוי תנאי ההסכם עם בנק ישראל.

א. שנוי תנאי ההסכם עם בנק ישראל

היו"ר י. גורי:

נתקבל מכתב ממלא מקומו של שר האוצר, שר החקלאות ק. לוז. (קורא את המכתב).

ד. הורביץ:

העניין הוא פשוט ביותר. כל זמן שהחוב של האוצר עולה, אין טעם שגובה את הרבית, כי הדבר רק יגדיל את החובות. לכן אנו מבקשים לדחות גביית הרבית.

י. ספיר:

בכמה עלה החוב של האוצר השנה?

ד. הורביץ:

ב-12 מליון לירות. אין טעם להוסיף לזה את הרבית. אנו מציעים לדחות תשלום הרבית, כי בסכומו של דבר לא ישתנה על ידי כך שום דבר.

י. ספיר:

אם זוהי טרנסקציה פנימית של בנק ישראל, איזה עניין יש בזה לאוצר?

ד. הורביץ:

לפי החוק, זה טעון אשור. בינתיים אנו מרוויחים על סכומים אלה, והרווחים האלה שייכים לאוצר. אני מחייב את האוצר אבל אינני מזכה אותו ברווחים.

י. גדר:

אני מתקשה להכין את העניין. אם זה עניין של תשלום רבים בסכום קטן, הרי לממשלה יש חשבון בבנק. היא יכולה לקבל מפרעה על חשבון התקציב, ולשלם את הרבית, ואז לא יהיה צורך להביא את העניין לוועדה. והתוצאה היחידה תהיה, שהחוב של הממשלה יגדל בסקצת.

י. ספיר:

מהו גובה הרבית?

ד. הורביץ:

3 אחוז. ואינני חושב את זה לדבר לא טוב. אני חושב שהרבית היתה צריכה להיות זו הנהוגה בשוק, כי הרי בסוף השנה הם מקבלים זאת חזרה. כל גורם ייצור צריך לכתוב בחשבון את מחירו הנכון.

ז. סוזאייב:

אבל אתם לוקחים 3,5 מליון לירות מהבנקים ב-3 אחוז.

ד. הורביץ:

איננו עושים זאת יותר. שנית - החוב של הממשלה גדול יותר; שלישיית - אם עושים סלוף אחד אין צורך לעשות

סלוף שני.

לפי דעתי, במקרה כזה הרבה יותר הגן לשנות את החוק. אני נוטה לזה, ואני חושב שגם שר האוצר יסכים לכך.

ז. סוזאייב:

ד. הורביץ:

אני מעמיד להצבעה חוק מקדמת בטחון תשי"ד - שנוי תנאי ההסכם בין שר האוצר ונגיד בנק ישראל.

היו"ר י. גורי:

ה צ ב ע ה

חוק מקדמת בטחון תשי"ד - שנוי תנאי ההסכם בין שר האוצר ונגיד הבנק - אושר

אתמול הועבר לועדה החוק להארכת תוקף תקנות הגנה שעת חירום (תשלומי חובה). תקפן של התקנות פג ב-15 ביוני. היות ואין לי ספק שהדיון בחוק זה יארך זמן רב, אני חושב שהוא דוחה כל סעיף אחר.

ח. רובין:

גם אם אני מודה שהענין דחוף, אינני יכול לבטל סדר היום של ישיבה זו. אבל בשבוע הבא נקדיש ישיבה לנושא זה. אני רוצה להזכיר לחברי הועדה שקיימנו דיון של 8 שעות בסעיף אחד. אם נמשיך כשיטה זו לא נצליח לסיים את הדיון בחוק עד ה-15 ביוני. לכן הצעתי שחברי הועדה יעלו 4-5 נקודות מהחשובות ביותר והדיון יתנהל מסביב לנקודות אלו. בשיטה זו נוכל לסיים את הדיון עד ה-15 ביוני ולהחזיר את החוק לכנסת. ביום א' נקיים ישיבה בתל-אביב.

היו"ר י. גורי:

אני מתנגד לקיום ישיבה ביום א'.

מ. חזני:

ועתה נמשיך בדיון בחוק מסי מכס ובלו.

היו"ר י. גורי:

ברצוני לשאול את מר גפני מהי כמות חוטי הזהורית שהוכנסה לארץ ב-3-4-החדשים הראשונים של 1958?

נ. לוי:

100 טון.

מר גפני:

עד כה לקחנו מס קניה על זהורית בשעור של 30 אחוז. שהם 2,700 ל"י הדולר. עכשו ישלמו 1,800 ל"י פחות. אם אנו מטילים 45 אחוז מכס על חוטים, זאת אומרת 82 גרוש על דולר. יוצא אפוא שעכשו ישלמו פחות. אשר לחוטי זהורית שאינם שרמז - גם לגביהם יחול הפרש של 60-70 גרוש. זאת אומרת, למעשה צו זה אינו בא להגדיל את הבטל הכללי של המס אלא צא להפחית את מס הקניה ולהגדיל את המכס. אני מסכים שעל היצדן זה, מכביד, כי את המכס צריך לשלם לפני שמוציאים את החוטים. אנו מקווים שעל ידי הסדר זה יעלה הסכום הכללי של ההכנסות, כי ההברחות במס קניה היו גדולות ועל ידי הפחתת מס הקניה נפחית את ההברחות.

מ. חזני:

אחת הטענות של היצרנים היא המחסור בהון חוזר. האם לגבי המכס אין אפשרות להנהיג שיטת האשראי הנהוגה

לגבי מס קניה?

לא היינו רוצים להכניס למכס שיטה של תשלומים באשראי. שיטה זו אינה בריאה גם במס קנייה ובודאי לא במכס. להכליל בסדר האשראי של הבנקאים, כי לא יתכן שכל משרד ממסלתי יפתח לו אשראי בפני עצמו.

מר גפני:

האם לאחר הפחתת מס קניה והגדלת המכס יש תוספת נוספת?

ז. סוזאייב:

לא, כי המכס חל על החוטים ומס קניה על הבד.

מר גפני:

ז. סוזאייב:

כאשר מביאים בפנינו צווי מכס, איננו מקבלים תמונה ברורה מהו המס שהאוצר גובה ממזרח מסוים ב-3 הצורות: מכס, מס קניה והיטל. אני מבקש שלהבא יומצאו לנו כל הפרטים.

מר גפני:

אני רושם לפני בקשה זו. נכון הוא שיש עוד היטל נוסף של 20 אחוז על כל דולר, אבל אם עושים יצוא, מקבלים חזרה 20 אחוז אלה. לכן הפעם לא הכנסנו בחשבון 20 אחוז אלה.

היו"ר י. גורי:

אני מעמיד להצבעה את הצו.

ה צ ב ע ה

חוק מסי מכב ובלו (שנוי תעריף) - אושר

דעה נפרדת למר לוין
זכות דעה נפרדת למר סוזאייב

היו"ר י. גורי:

אנו עוברים לצו השני.

מר גפני:

הישיבה הקודמת נשאלו מספר שאלות ביחס למנועי דיזל. אני אמרתי ששיטת המסים הקיימת גרמה לכך שחלק מבעלי המזניות והמשאיות עברו לשימוש במנועי דיזל לא בגלל היעילות אלא בגלל הפרש במסים על בנזין לעומת סולר. אשר לחסכון של המשק, הוקמה ועדה מצומצמת שבודקת את השאלה על כל צדדיה. לכן אין בידי פרטים מלאים. אבל ידוע שמונית המשתמשת בסולר צורכת ליטר ל-9 ק"מ ומונית המשתמשת בבנזין - צורכת ליטר ל-6 ק"מ. מחיר ליטר סולר בתחנת הדלק הוא 92 פרוטה ומחיר ליטר בנזין - 335 פרוטה. טונה סולר בלי מסים עולה 47 דולר וטונה בנזין - 54 דולר.

מר דובינסקי:

למעשה אין הבדל במחיר במטבע זר בין ליטר סולר וליטר בנזין. אמנם ליטר בנזין עולה יותר, אבל בכל טונה יש 1342 ליטרה לעומת 1162 ליטר סולר. זאת אומרת שלמעשה סולר עולה יותר מאשר בנזין. ההבדל היחידי הוא בחסכון בשימוש בדלק, אשר במוניות מגיע לחסכון שנתי של 68 דולר בקירוב. לעומת זאת השימוש בסולר מחייב השקעה של 850 דולר למנוע ו-250 דולר לחלקים מיוחדים. זאת אומרת, הוא מחייב הוצאה נוספת של מטבע זר בסכום של 1100 דולר, שאותם צריך לחלק ל-4 שנים, מכיוון שאורך חייו של מנוע במונית הוא 200 אלף ק"מ.

י. ספיר:

זה אינו חל על מכונית חדשה.

מר דובינסקי:

לא. פירוש הדבר תוספת של 6 סנט לכל ק"מ. אווה אומר שהחסכון הנובע, משימוש בסולר הוא 3,4 סנט לק"מ.

היו"ר י. גורי:

אם זהו החשבון, מדוע קופצים הנהגימסעל הדיזל?

מר דובינסקי:

היות ויש הפרש של 243 פרוטה בין מחיר ליטר סולר ומחיר ליטר בנזין. אם נהג משתמש ב-6000 ליטר לשנה, הרי הוא מוציא פחות 1500 לירות.

קיימת בעיה שניה. מנוע הדיזל למוניות כבר יותר מאשר מנוע הבנזין. דבר הגורם לתקלות ואף לתאונות דרכים. דבר זה אינו קיים במשאיות ובאוטובוסים הבנויים מראש למנוע דיזל, ובהם החלק הקדמי יותר חזק, הצירים יותר חזקים והם יכולים לשאת בקלות הפרש של 100 קילו. משום כך יש הפרש גם במחירי המכוניות החדשות. יש הפרש בין מחיר מונית אירופאית עם דיזל ובין מונית אירופאית עם מנוע בנזין.

בעיה שלישית - מנוע הדיזל חייב להמצא בתנועה כל הזמן, כי הוא חייב לעבוד בדרגת חום מסוימת. דבר זה גורם לסרטור בלתי מספיק

בערים. במכוניות קטנות ההחזקה והתיקונים יקרים יותר. נוסף על כך יש אצלנו סטוקים גדולים של חלקי חלוף למנועי בנזין.

י. ספיר: האם במשאיות ובאוטובוסים יש חככון בשימוש במנוע דיזל?

מר דובינסקי: כן, מבחינת אורך חייו של מנוע דיזל במכוניות אלו המגיע ל-600-550 אלף ק"מ. מנוע דיזל במכוניות משא ובאוטובוסים בנזי בצורה שונה מזו של המכוניות. מנוע דיזל של 105 כוחות סוס שווה למנוע בנזין בעל 140 כוחות סוס. אתם מכירים את ה"דפולדיטים", בהם יש מנועי בנזין של 140 כוחות סוס; ואנו מחליפים אותם למנוע דיזל של 105 כוחות סוס. כן יש חככון במנוע דיזל מבחינת ההשקעה. ונוסף על כך התפרש בין מחיר מנוע דיזל ובין מחיר מנוע בנזין אינו קטן - 400 ל"ש מנוע דיזל ו-750 מנוע בנזין.

ז. סוזאייב: צבור בעלי המכוניות הוא צבור רגיש הדואג בצדק לאפשרות קיומו. לכן הייתי מבקש לדעת כמה בעלי מכוניות התקיימו מנועי דיזל?

מר דובינסקי: 150 בעלי מכוניות מתוך מספר כולל של 2500 בעלי מכוניות בארץ.

ז. סוזאייב: מי מקבל את הרשיונות ליבוא המנועים, בעלי המכוניות או היבואנים?

מר דובינסקי: בעלי המכוניות.

ז. סוזאייב: כמה בקשות ליבוא מנועי דיזל הוגשו למשרדכם?

מר דובינסקי: למעשה מאורגנים בעלי המכוניות בארגונים; והם עושים את קניותיהם במרכז על ידי הארגונים. כיום פצויות במשרדנו 1000 בקשות למנועי דיזל, מבלי שתהיה לנו אפשרות לבדוק אם המכוניות מתאימות למנועי דיזל. כבר היה מקרה שגבה מבאר שבע העובד בקו באר-שבע תל-אביב הגיש בקשה והחלטנו לאשרה, אולם התברר שהמכונית אינה מתאימה למנוע דיזל.

לגבי משאיות הטלנו הגבלות חמורות. אנו נודקים את המשאית אם אפשר להשתמש במנוע הקיים, ואם לאו - אם היא מתאימה למנוע דיזל.

ז. סוזאייב: מהי ההקצבה למנועי דיזל למכוניות ומשאיות?

מר דובינסקי: ההקצבה הכללית היא 1,5 מליון לירות, מזה מליון ורבע לירות למשאיות כבדות ואוטובוסים, ו-100 אלף לירות למכוניות ומשאיות קטנות.

ז. סוזאייב: מהי תגובתם של בעלי המכוניות על הטלת מכס בשעור גבוה יותר על מנועי דיזל?

מר דובינסקי: הפסקנו הקצבות ליבוא מנועי דיזל עוד בינואר שנה זו. ובעקבות העלאת המכס יש רתיעה מהזמנת מנועי דיזל חדשים. ארגוני המכוניות עצמם מתלבטים, כי הם אינם יודעים אם זוהי הדרך הנכונה לחידוש המשק. עד כה היו משלמים 30 אחוז מס קניה ו-75 אחוז מכס. עכשו אנו מציעים לחדש את המשק באופן רנטבילי, ואז ישלמו מס קניה בשעור של 10 אחוז ומכס בשעור של 35 אחוז. בצורה זו יוכלו בעלי המכוניות לרכוש מכונית חדש במאמץ מוקטן.

אניצני מקבל את הסדר שהציע מר גפני ביחס למכונות חקלאיות.

א. בהיר:

מר גפני: לאחר העלאת המכס לא נשתנה המצב החוקי. גם לפני העלאת המכס יכולנו חייב במכס מנועים לטרקטורים. אולם מתוך הסדר עם משרד החקלאות מנוע לטרקטור פטור ממס. והסדר זה נשאר בתקפו גם לאחר העלאת המכס.

מר גפני:

האם ההסדר חל גם על קומבינים וכלים אחרים בהם משתמשים במנועים?

א. בהיר:

מר גפני: כן. יש הצעה של אגף התקציבים שמכונות חקלאיות לא תהיינה פטורות ממכס באופן ישיר, אלא יועברו לתקציב משרד החקלאות. ועתה מתנהל מו"מ על הצעה זו.

מר גפני:

אני מניח אפוא שיושב ראש ועדת הכספים יוכל להודיע מעל במת הכנסת, שמנועים למכונות חקלאיות יהיו פטורים ממכס גם בעתיד.

א. בהיר:

האם מנוע זה יכול להתאים גם למונית?

ז. סוזאייב:

כן, אלא שבעל המנוע אינו יכול להשתמש בו בלי רשיון של משרד התחבורה.

מר גפני:

ביחס למכונות חקלאיות, אני חוזר על הצעתי שפטור זה ייילל בצו, כדי שיהיה לו כיסוי חוקי.

ח. רובינ:

הכיסוי החוקי הוא באשור הנתן על ידי משרד החקלאות.

מר גפני:

אני מעמיד להצבעה אשור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס. 9).

היור י. גורי:

ה צ ב ע ה

אשור הוראות בצו תעריף המכס והפטור - א ו ש ר

זכות דעה נפרדת לחבר הכנסת סוזאייב.

היור י. גורי: אני מקבל דין החברים המתרדים נגד ישיבת הועדה ביום א' הקרוב. אבל אני מודיע, כי לפי סדר היום של הועדה, לא נוכל לעשות מלאכתנו כהלכה אם לא ננצל את יום א' במקרה ויהיה צורך בכך.

היור י. גורי:

מר פורדר מזמין את הועדה לארוחת צהרים בבנק ביום ה-12 ביוני בשעה 13.15 לשיחה על הנושא: מצב הבנקים במיוחד בשאלות הנוגעות לדיוני ועדת הכספים.

(המשך הישיבה רשמה אמ)

בודאי זכור לחברי הועדה כי הבטחנו ליהודה אלמוג בעת הסיוור האחרון בנגב כי נחזור ונבקר בסדום. אני מציע לקיים סיוור בסדום ובדימונה, גם במסדה באמצע חודש יוני. נבקר בדימונה ובקיים בה שיחה, אחר-כך נעבור לסדום ובקיים שם שיחה עם מקלף, גלון באכסניה והשכם בבוקר נעלה למסדה. ההצעה היא לצאת ביום ד' לאחר תום הישיבה.

ח. רובין:
הצעה לסדר. לפני כמה חדשים סיימה ועדת המשנה בראשותו של חבר הכנסת חזני את עבודתה בהרכבת רשימה של נקודות חקלאיות בישובי ספר לצורך הפחתת השומה של מס ההכנסה. הועדה קיבלה את החלטותיה פה אחד. עד היום לא פורסמו התקנות. ועדת הכספים אשרה את הרשימה שהובאה לפני על ידי יו"ר ועדת המשנה וזו הועברה לאוצר. פרסום התקנות מתמהמה משום מה עד היום. הדבר פוגע בישובים רבים.

היו"ר י. גורי:
אני שותף לשאלתו של חבר הכנסת רובין. גם אלי פנו בתלונה בענין זה.

ז. סוזאייב:
בעת הדיון שהתקיים אז בשאלה זו התעוררה שאלה תיאורטית בדבר דינו של אדם פרטי, אדם בודד, לא מושב ולא קיבוץ, המתיישב באזורים אלה. היכול גם הוא להינות מאותן ההנחות שאנו נותנים להתיישבות בספר? על כך ניתנה תשובה החלטית, כי דינו כדין כל נקודה התיישבותית. רצה הגורל ונתקלתי במקרה חי. המדובר באשה שהקימה משק בסביבת טבחה. היא אינה נהנית מכל הקלות ופקידי מס ההכנסה מתייחסים אליה בכל חומרת הדיון. דובר בענין זה עם אקרמן. התברר כי אין התקנות ואין החוק חופפים מקרים מסוג זה על אף העובדה שנתקבלה אצלנו החלטה עקלובית בנידון. אני מציע להטיל על ועדת המשנה לברר את הענין, ואם נכונים דבריו של אקרמן - להציע שינוי בחוק.

ס. חזני:
כשם שיו"ר הועדה הצטרף למשאלתו של חבר הכנסת רובין, כך אני מצטרף לשניהם. גם אני מערער על הפרוצדורה. בדרך כלל עובר זמן רב מדי בין ההחלטות לבין פרסום התקנות. הרשימה בה המדובר מונחת זמן רב באוצר. יתכן והתעורר שם ספק לגבי מקום אחד. בינתיים הרשימה התעכבה. עד לפני שבוע לא פורסמה. יתכן ותפורסם השבוע, אולם בדרך כלל יש לבקש מן האוצר לזרז את הפרסומים. זה לגבי הענין הראשון.

היו"ר י. גורי:
בין אם פורסמו התקנות השבוע ובין אם לא פורסמו יש בדעתי לפתוב מכתב ולהעיר על המרחק הרב שבין ההחלטה לבין פרסומה בתקנות. וועדת הכספים מביעה את משאלתה שדברים כאלה לא יישנו, ובאותו פרק זמן שהפרסום משתהה על האוצר לשקוד על כך שתינתן הוראה לפקיד השומה שלא ללחוץ על הנישומים האלה.

ס. חזני:
ועתה לשאלה שעורר חבר הכנסת סוזאייב. דובר על כך בועדה לא פעם ולא פעמים. סוכם שבינתיים זה תיאורטי והוועדה לא מצאה לזכון לדון על כך. בינתיים התברר שיש מקרה כזה ואין לכך ביטוי בתקנות. דברתי עם אקרמן ועם נציב מס הכנסה שגם הם סבורים כי יש לכסות מקרים כאלה בחוק. בינתיים בקשתי מאקרמן לתת הוראה לפקיד השומה בטבריה להרפות ולא ללחוץ על האשה הזאת. ובינתיים אנו נבדוק את הצד המשפטי.

היו"ר י. גורי:
אנו מבקשים איפוא את חבר הכנסת חזני לכנס את וועדת המשנה.

א. בהיר:
יודע אני על בקשות חדשות שהופנו בענין זה לאחר שהועדה סיכמה את סיכומיה. מה דינו?

ס. חזני:
הסדר בענין זה הוא כלהלן: היוזמה צריכה לבוא מצד האוצר. היות ודובר היה אז בעשרות נקודות, ואילו השארנו את הדבר בידי האוצר היתה עוברת שנה ובינתיים הנוגעים בדבר לחצו, הפכנו את הסדר. הועדה דנה בבקשות יחד עם שר האוצר. אחר-כך בא גל לא גדול של ערעור שני. החלטנו להחזיר את הסדר על כנו. בזמן שטפלנו בכך הודענו פעמים רבות בדרך לא רשמית

לכל הנוגעים בדבר כי אנו עוסקים בכך. המדובר איפוא עתה בערעורים שנדחו על ידינו פעם ופעמיים.

א. בהיר:
אני רוצה להציע: תטפל וועדת המשנה בכל הבקשות שבירה. בקשות שיופנו בעתיד - הטפול בהן יהיה לפי הסדר החדש.

ס. חזני:
יש לשים אהת ולתמיד קץ לסדר הלא-זכוני. על כל פנים אני מבטיח שאעבור על הדרישה. אם המדובר רק בערעורים הרי אין לדבר סוף, אולם אם יש גם בקשות חדשות - נדון בכך.

העברות מסעיף לסעיף
=====

מכתב משרד הבריאות ה/4

סר י. וינר:
בתקציב משרד הבריאות היה סעיף אחד כולל של מרכז בריאות בבקעה אל-ברדיאה. היות והמרכז הוקם אנו מביאים בפני חברי הוועדה את הפירוט לפי מספר העובדים ולפי ההוצאות השונות.

י. ספיר:
מה אחוז קופת חולים ומה האחוז של הביטוח הלאומי? היכן יש מרכזי בריאות אחרים?

סר י. וינר:
2,7% - קופת חולים, 2,4% - ביטוח לאומי, 1,5% - זקנה ומוות, 0,5% - נפגעי עבודה ו-0,4% - מענק לידה. מרכזי בריאות ישנם בקרית-שמונה, בנתניה, בטירה.

י. ספיר:
כמה נפשות משמש מרכז בריאות זה. הייתי רוצה לדעת כמה עולה הטיפול במרכז בריאות ממסלתי כזה בהשוואה לטיפול שנעשה במקומות אחרים על ידי גורמים אחרים.

סר י. וינר:
אין בידי כרגע האינפורמציה. אביאה בפני חברי הוועדה בפעם הבאה.

היור"ר י. גורי:
אני מבין כי אין התנגדות לאשר עתה את הפירוט הזה.

ההעברה בתקציב משרד הבריאות (מכתב ה/4) - אושרה.

מכתב משרד הבריאות ה/8

סר י. וינר:
המדובר במרכז השקום לנכים בתל-השומר. הוברר לנו כי התפוסה במרכז השיקום קטנה מאד ועמדנו לסגור בשנה שעברה את המרכז הזה. הוחלט כי מרכז זה יוצמד אדמיניסטרטיבית ורפואית לבית החולים ויהווה גם סרפאה בשביל חיילים בשרות החובה, כך שמשרד הבריאות ישתתף בהחזקתו. יש לו גם הכנסות מטיפול אמבולטורי.

י. ספיר:
אני מבין שהנזקקים לו מכסים את הוצאותיו בגבול של 90%. איך זה?

סר י. וינר:
אין זה שירות שהממשלה מבצעת אותו. זה פשוט טיפול נוסף לאשפוז רגיל. במקרה זה של נכים משלם משרד הבטחון את ההוצאה. אין זה נופל על הנכים עצמם.

היור"ר י. גורי:
היות ונתעוררה שאלה כזאת והיא במקומה, אני מציע להזמין את נציג משרד הבריאות בינתיים לא באשר.

המצב בתמנע
=====

היגור י. גורני:

אני מקדם בברכה את שר הפיתוח, המנהל הכללי של משרד הפיתוח ועוזריו. נושא השיחה ידוע. אני מבקש את שר הפיתוח למסור סקירה על המצב בתמנע. לאחר שמיפת השיחה יציגו חברי הוועדה שאלות.

שר הפיתוח ס. בנטוב:

אני מבין כי המניע להזמנתי זו היתה הסערה שהתחוללה בעתונות. אני מביע את צערי שחברי הכנסת וחברי הוועדה נפלו קרבן לתבנות יתונאיות ומדיניות עתונאית שהיא חסרת כל מצפון, כל מעצור, ושאינן בין מה שכתוב בכמה עתונות לבין האמת ולא כלום.

אנו מנסים לנהל את המפעלים שלנו על בסיס עסקי לפי הצרכים העסקיים. הבקרת שנתהת עלינו היא על בסיס פוליטי סתוך צרכים פוליטיים. ומשום כך נמצאים אנו לעתים במצב קשה. שואלים אותנו: מדוע אין אנו מקדימים רפואה למכה, מדוע אין אנו מסבירים לפני שפורצת הסערה.

ועתה לבעיות לגופן. הבעיה המרכזית שעומדת עתה בפנינו היא תוצאות תקופת ההרצה של המפעל. כל מפעל כימי מחייב תקופת הרצה. פעולת ההרצה מתבטאת בכך שמתחילים להריץ חוליה אחת חוליה, וכל חוליה מאוחרת יותר אין לנסותה עד לאחר שלא נסתיימה ההרצה של החוליה הקודמת, כי היא היא המניעה את החומר בשלב עיבוד מסויים לחוליה שבאה אחריה. ההרצה התחילה שמי תקנים שנגפרו ראשוניים. הרצנו את תחנת החשמל במקום והיא פעלה כסדרה, אם כי אנו נוהרים מלתת שטר קבלה אפילו לאחר ההרצה כי אנו מחכים לתקופה שגם התחנה תעבוד זמן מה בתוך העומס המלא, וזה אינו יכול להיבדק כל עוד אין בית החרושת עובד במלואו. בשלב ראשון עברו המכונות לשביעת רצוננו, אך אנו נמנעים מלתת שטר קבלה עד למחזור שני של הרצה.

המיתקן השני - מיתקן ליצירת חומצה גפריתית. גם המיתקן הזה פעל כתיקונו. המיתקן השלישי - לגריסת אבן-העפרה. גם מיתקן זה פעל כתיקונו. השלב הרביעי - טחינת העפרה הגרוסה, וכאן צריכה לצאת תערובת שיש לה הרבה מסויים בין היבש ובין הרטוב אחד כנגד אחד. בזמן התכנון המפורט של המיתקנים נתקיים ויכוח בין שתי החברות הזרות שעסקו בתיכנון ובבנין הצירוף. בהתאם לרזוחות הנושבות בארץ פנינו למומחים מחו"ל וחתמנו חוזה עם חברה אמריקנית גדולה העוסקת עשרות שנים בבנין מיתקנים להפקת נחושת. מומחה שלהם יושב בתמנע והוא אמר לי כי הוא עומק בנחושת למעלה מארבעים שנה. חברה זו מתכננת ומייצעת לנו בכל ענייני המפעל. המומ"ם אתה התחיל בתחילת 1955 ובסתיים בסוף 1955. הצירוף ניתן לנו על ידי חברה גרמנית במסגרת השילומים, שהיא במקרה חברה-בת של אותה חברה באמריקה. יש חברות אחרות שסיפקו חלקים שונים של המיתקן תחת פיקוח ואישור תכניות של החברה האמריקנית הזאת.

בשלב זה של תכנון, של הכנת הטיין לפי תרכובת זו התעורר ויכוח בין המתכננים האמריקנים לבין הספקים הגרמניים שגם הם מומחים גדולים. המתכננים האמריקנים אמרו, כי למען להשיג בבטחה את הרכב הטיין בתערובת מסויימת דרוש עוד שלב ביניים, מיתקן ביניים, שצריך לעלות כמאתים אלף ל"י. הגרמנים אמרו שהם אחראים לכך שיתנו לנו את התערובת הזאת בלי המסמין הנוסף. המומחים שלנו עמדו בין שני האריות האלה של פירמות גדולות והדילמה היתה אם להוציא את הסך הזה של מאתיים אלף ל"י ולעמוד בבקרת שמבוצים כספים ללא צורך או לא להוציא את הסך הנ"ל, לעשות ריסק, ולראות אם הגרמנים לא התברו.

החברה מצאה מוצא: היא אינה בונה מסמין, אך משאירה מקום למסמין במקרה ויתברר כי יש צורך בכך. נמצאה אפשרות כזאת שבאם יהיה צורך במסמין אפשר יהיה להשתמש בינתיים במסמין אחר שנבנה בתקופת ביניים. כך הובטח שבמקרה הצורך לא תהיה תקלה. דומני כי היתה זו החלטה נבונה.

ברגע שהתחילו להריץ את המיתקן הזה התברר כי הגרמנים טעו וכי האמריקנים צדקו. ניסו להכניס לתוך המחזור את המסמין הזה שנבנה לצורך אחר עד שייבנה המסמין הנכון. בינתיים יש הצעה אחרת של מסמין אחר, הרבה יותר זול. ההסכם אתם היה, שבמקרה ויתברר כי הצדק לא היה אתם - הם יספקו את המסמין על חשבונם.

עמדו בפנינו גם קשיים אחרים: התעוררה בעיה אם לקנות את הצנורות המבוססים גומי בארץ או בחו"ל. החלטנו לעודד את התעשייה הישראלית. בתגובה שהצנורות האלה גרמו לתקלות. הוא הדין בנוגע למשאבה שהוציאה מברמליה ונקמה באחת הפירמות הגדולות. היא שלחה לנו הוראות איך להפעיל את המשאבות ואיך להדביבן. המהנדסים שלנו מצאו כי אין ההוראות הגיוניות. הם פנו לחברה והודיעו לה, כי לדעתם אין ההוראות שנתקבלו מתקבלות על הדעת. על כך קיבלו תשובה האומרת: סמכו עלינו והוציאו את ההוראות לפועל. ההוראות הוצאו לפועל. התברר שהמשאבות אינן פועלות בסדרן. החברה שלחה מומחים ואלה הודיעו לנו באן בי נפלה שגיאה. נשלחו חלקים חדשים ועתה פועלת המשאבה בסדר.

ועתה לשלב האחרון שהגענו אליו. כיוון שהברכות האלה פועלות בתוך חומצה גפריתנית בריכוז גבוה, הרי המיתקן הבוחש הוא על ציר של עץ. בתגובה שריכוז גבוה של חומצה גפריתנית אינו משפיע על עץ. נרצע שהתחילו להפעיל את הציר, התברר שהציר עם הבוחשים, עם הזרועות, אינו עומד בעומס הבחישה הזאת. כשפרקו את הציר ראו שחלק אחד שהתחיל לפעול ניוק קשה וכי האחרים התחילו להינזק. התברר איפוא שחישובי המהנדסים היו אופטימיים מדי. הם רצו משום מה להכניס קטוף בסוג העץ שנבחרו בו וגם בסוג הברגים. הברגים היו מקוצרים מדי ולא הספיקו.

אנו הנשחזו לעצמנו אחריות מלאה של

הספקים על הפעלה תקינה של הציר. השאלה הייתה: באיזו מידה הם יכירו באחריות ואיך יבצעו זאת. שני אנשים נסעו לגרמניה וחזרו בדאשית שבוע זה. בידם הונזה המכשיר את הדברים הבאים: א) הספקים ישלחו מיד אנשים לתקן באופן פרוביזורי עד כמה שאפשר את החלקים שיטנם בארץ כדי לא לעכב את ההפעלה; ב) הם התחייבו על חשבונם הם להכין את כל החלקים האלה מחדש לפי חישובים חדשים ולהחליף אותם עד סוף השנה באופן הדרגתי. בכדי לא לעכב את ההפעלה הם התחייבו להחליף את אשר תיקנו בחלקים חדשים. כל משלוח הציר הזה הוא על חשבונם; ג) על חשבונם ישלחו מומחים והתרכבה תבוצע פה; ד) הם גם ישלחו כלים מיוחדים הדרושים להתרכבה על חשבונם הם. עד סוף השנה צריכים להתקין מחדש את כל החלקים החדשים.

דבר אחרון. לצערי הרב גם העתוננים האלה

ובעיקר עתון אחד שכדאי לו לשלם סכומים גדולים כדי שהשקרים יהיו גדולים כתב, שחברת סחצבי ישראל לא הודיעה מעולם שתקופת ההרצה תימשך ששה חדשים. לא פעם נמסר לסופרנו כי זמן ההרצה יימשך מהודשיים עד שלשה חדשים. אותו סופר באותו עתון חמשה חדשים קודם לכן, באחד בינואר, כתב בעצמו, שתקופת ההרצה תימשך כצראה כל שנת 1958. אפנה את תשומת לבה של הוועדה לסקירת ביכנסת בפרט שנה זו: בימים האחרונים התחילה הרצת מפעל תמצע. אם הכל ילך למישרין יגיע המפעל לייצור תקין עוד לקצי סוף 1958.

אנו מצטערים על כל תקלה שיטעה גם אם אין

אנו אשמים בה וגם אם נעשו כל הדברים האפשריים בכדי שתקלות לא תהיינה. בכל זאת לקחנו בחשבון שבמפעל כזה מוכרחות להיות תקלות ובשבילנו אין זו הפתעה שהרצה זו נמשכת ותימשך עוד חדשים מספר.

שמענו את הסקירה. חברי הוועדה יציבו שאלות.

הי"ר י. גורני:

אני רוצה להעיד על עצמי שני דברים: האחד - אינני עתונאי; השני - עוררתי

י. ספיר:

את הבעיה הזאת לאו דווקא בקשר עם ההרצה, אלא בקשר עם דברים יותר יסודיים. אני רוצה לקבוע אפי' אם נכונים הדברים שהתפרסמו, וכאן יש לי טענה קשה למשרד הפיתוח: אני יכול להבין לפי דברי שר הפיתוח כי עתוננים משקרים, אך זה אינו מסחרר את משרד הפיתוח להוציא לצבור את כל האמת כדי להזים את דבריהם. כל זמן שהדברים מתפרסמים ואינם מוכחשים, אני בתור אזרח, בתור קורא, מאמין. זה דבר מקובל בדעת קהל ואף אחד מאתנו לא משוחרר מלהיות גריד בתוך דעת הקהל.

פורסם בכמה עתוננים כי בספטמבר יתחילו

בייצור. אחרי כך הודיעו על דצמבר. אינני מדייק בתאריכים. אם זה נאמר על ידי אנשים אחראיים ברור שכל אשהיה שבאה אחר-כך מתפרשת ככשלון. לצערי הגדול קראתי בעתון כי כאשר בא העתונאי אמרת לו: אין לי מה למסור. כל אחד מאתנו הוא קרבן של עתונות.

אני יודע שהיו כמה דוחות של מומחים ביחס לתכנון המפעל בעבר. הייתי מציע לפרסם את כל הדוחות במלואם ללא הגנזה: כל תכניות המפעל וסיכוייו לייצור. הייתי מבקש שיימסרו לוועדה כל הנתונים שנמסרו למומחים האלה, נתונים שלאורם הם הכינו את הדוחות. המומחים לא ישבו בארץ שנה שלמה. ניתנו להם נתונים על המציאות הישראלית בכלל והמציאות התמנעית בטרם. אף אחד מהמומחים האלה לא יכול היה למסור דוח אחראי ומוסמך אלא מתוך הודעה שהוא עושה זאת על סמך נתונים שקיבל וללא בקרת מספיקה אם הנתונים האלה הם שקולים.

אני מציע: לפרסם את כל הדוחות. אין ספק שכל אחד מהם מכיל בתוכו נתונים כאלה ואזהרות כאלה שאילו היו שומעים להם במאה אחוז לא היינו מגיעים לאותם הקשיים שהגענו אליהם היום.

לא ציפיתי ששר הפיתוח בכואנו לפנינו יסביר לנו שיש לעתונים צרכים פוליטיים. יושב כאן חבר ממסלה האחראי לשטח מסויים, חשוב, של המדינה, ואיני גורס שזה נימוק אם לעתונים יש כוונות פוליטיות אם לא. אנו דגים על עובדות.

מתעוררת שאלה מאד כללית לא רק לגבי מפעל הנחושת אלא לגבי מפעלים אחרים. אילו הייתי פטליסטן הייתי אומר, שדבק בנו השלימוזל. כל המומחים בעולם וכל החברות בעולם כשבאים למדינת ישראל נכשלים. אני מכיר מפעלים צלא היו דוגמתם בארץ וגם הם הורכבו על פי תכנון של מומחים בארץ, "גנרל-טיירס" למשל. זכונ שצמיגים אינו מפעל כימי כאשלב, אבל זה דווקא מה שמחייב. היות ואין זה צמיג והיות ועוסקים בבילתי נודע, אין זו אלא שהשיטה שהלכנו בה יש בה משהו לקוי. בתנאים שלנו אפשר היה לצפות כי בתנאים אובייקטיביים מנוגדים לסיכויי ההצלחה הקשיים יהיו הרבה יותר גדולים.

איני מקבל את הנימוק האומר, כי בכל אשמות החברות הזרות. ראינו דוגמות שונות של חברות זרות שהקטמו מפעלים והצליחו וכאלה שלא הצליחו.

(המשך דטמה טוב)

י. ספיר: בעצם אין זה משנה הרבה אם היה הכל ברור מראש או לא, מאחר שהחברה קבלה על עצמה את כל האחריות. אולם העובדה המאלפת ביותר היא שאנו עצמנו איננו מעריכים את הקשיים המיוחדים שלנו בהקמת מפעלים מסוג זה, ונגשים לכך במידה רבה מאד של קלות ראש. טענתי זו הוכחה במקרים רבים מאד. אגב, דומני כי במפעל לכימיקלים ודשנים כימיים מייצרים חומצה גפריתנית.

זר הפיתוח מ. בנטוב: חשבון המשקיות אומר כי צריך לעשות זאת במקום.

י. ספיר: יש לי הרושם כי אחת הסיבות המכריעות לכשלונם של מפעלים גדולים מאד זוהי מידת הפזיזות שלנו. שמעתי כי החברה קבלה על עצמה לחקן באופן פרוביזורי את הציוד שנתקלקל, אך כבר עתה ברור כי צריך יהיה להחליף חלקים אלה בחלקים אחרים שיוחקנו באורח סופי. אינני יודע באיזו מידה זה הכרחי בשביל ההרצה ובשביל המפעל בכלל.

זר הפיתוח מ. בנטוב: כדאי לעשות זאת גם באופן ארעי, בי אנו יכולים לגשת לבחינת השלב הבא בייצור רק זחרי שיהיו בידינו תוצאות הנסיון בשלב הזה.

י. ספיר: אמרתי מיד כי איני יודע באיזו מידה זה הכרחי, אך על כל פנים ברור לי כי אנו יוצרים עובדה פשוטה: על ידי שאיפתנו להקדים בהפעלת מפעלים לצורך ייצור אנו מכפילים ומשלים את אורך תקופת הנסיון. הלהיטות שלנו להגיע במהירות לייצור במפעלים מסוג זה אינה נבונה ואינה מוצדקת. אינני יודע באיזו מידה לא ניתן היה לעשות סיונות אלה בממדים אחרים; זה תלוי בסוג הייצור. אך ברור לי שאנו משלמים יוקר עבור צורה כזאת של ביסויים.

אנו רוצים בייצור רנטבילי. התנאים האובייקטיביים שלנו זינם טובים. איכות חומר הגלם שלנו נמוכה ביותר.

זר הפיתוח מ. בנטוב: תומר גלם זה דוקא, איכותו גבוהה. מפיקים גם מאיכות נמוכה יותר בעולם.

י. ספיר: 1,8% זהו אחוז נמוך בתנאים של ישראל (שכר עבודה הוצאות ההובלה, מחיר החשמל בארץ, וכו'). יתכן להפיק גם מחומר גלם גרוע יותר, אך בתנאי הוצאות קלים יותר משלנו. עלינו להבדיל את הייצור במחירים הבינלאומיים כיום. אנו בונים את המפעל בהוצאות גבוהות, שאם לא נמחק מן הקלקולציות לפחות חלק מן ההשקעות, ירבו עליו תמיד הפסד בגלל גודל ההשקעות. אמנם לגבי מפעלי המים אני אחד מאלה התומכים במחיקת ההשקעות ואפילו הדיווידנדה מן החישובים, כי אני יודע שהמים חיוניים למשק כמו אחיר לנשימה. לא כן לגבי נחושת, אפילו אם יהיה ייצור של 3000 זון לשנה. אנו יכולים להתקיים גם בלי נחושת מתוצרת עצמית, אם זה כרוך קשיים כאלה למשק. יש מדינות רבות בעולם המקיימות גם בלעדי זאת.

זר הפיתוח מ. בנטוב: אך יש להן ייצור אחר...

י. ספיר: מחברר כי לאחר האומדן הראשון של 13 מליון לירות, הגיעו לאומדן הנוכחי של 23 מליון לירות, ובודאי נוד יגיעו לאומדן סופי של 35 מליון לירות כדי להגיע לייצור עסקי. גם אם יושקעו כספים אלה, נגיע למפעל המסוגל לייצר 7000 טון לשנה במחירים ובשום אופן אינם יכולים לעמוד בתנאי השוק הבינלאומי. יתר על כן, גם לא נגיע לאפשרות עיבוד סופית של החומר בארץ; כדי להגיע לאפשרות של הפקת נחושת צרופה צריך יהיה להשקיע עוד יותר. נכון שלפי העתונות הבינלאומית יש אישור לטענה כי אמנם נמצאים עתה מחירי השוק הבינלאומי בשפל המדרגה, אך הם גם אינם מנבאים כי המחירים עתידיים לעלות שוב עד 600 דולאר הטון - והו המחיר עליו מתבססים החשיבי המשרד. במקומות רבים בעולם הפסיקו את הייצור, כי המחיר הנוכחי של 500 דולאר בערך, אינו משתלם. אין מעריכים שהמחירים ישובו ל-600 דולאר, או ל-1000 דולאר כפי שהיה בתקופת השיא של זלחמת קוריאה.

שאלתי על כך היא יותר מרחיקת לכת, באשר ענין זה מדאיג אותי יותר מאשר בעיות ההרצה. דרוש לפעמים אומץ, כאשר מגיעים למסקנה שלא הצלחנו ושאינן לנו סיכוי להצליח: אולי מוטב לעשות הפסקה. עד כמה שכח השכל משיג, אין סיכוי. שיקולי זה הוא מבוסס, במידה ש"עם הארץ" יכול לשפוט בכלל בשטח שאין לו בקיאות בו, לפי הנתונים המתפרסמים בעתונות הבינלאומית, ומתוך הכרת התנאים שאנו נתונים בהם ושצריך להתחשב עמם, ולאור העובדה המכרעת שהמפעל מאוי בחמנע ולא ליד הנמל בחיפה. לאור נתונים אלה אני יכול לומר כמעט בבטחון כי אין למפעל סיכויים להגיע לייצור אנטבילי. הוא יזדקק תמיד לטובסידיות כדי לעמוד במחירים הבינלאומיים, או שיצטרך לספק את הצריכה המקומית במחירים פנטסטיים, כפי שזה יעשה את הפסדי היצוא. בזמנו, כאשר רק התחילו בהקמתו של מפעל זה, אמרתי כי אינני מאמין בסיכוייו.

אז היה לזה הגיון; מה אתה מציע עכשיו?

שר הפיתוח מ. בנטוב:

אמרתי זאת בראשית דברי.

י. ספיר:

אבקש את השר להזכיר בדברי חשובתו גם את

ענין המנהלים.

חבר הכנסת ספיר לא התכוון בדבריו לומר

היו"ר י. גורי:

שאין לתקן את הקלקול שקרה במפעל תמנע, אלא פתח בויכוח כללי על רקע המקרה שקרה בתמנע, מתוך מגמה להעמיד לרויזיה את כל שיטת הפיתוח לגבי מפעלים שאינם בטוחים, מתוך הנחה כי במקום זה אפשר לעשות פעולות בטוחות ובריאות יותר על ידי שמוש חסכוני יותר בכספים העומדים לרשותנו. על כך בעצם הויכוח בינינו, אך אני רוצה לשאול את חברי הוועדה אם לדעתם יש לפתוח בדיון כללי על הפיתוח - דבר שאנו עושים בקשר לתקציב השנתי - או שנצטמצם בדיון על המקרה הקונקרטי. דעתי היא שצריך להסתפק בהצגת שאלות לשר הפיתוח בקשר למקרה שארע בשעת הרצת המפעל.

אני רואה את כולנו שותפים בכל המפעלים הנבנים

א. הרצפלד:

בארץ-ישראל, ובאותה מידה גם לכשלונות שבהכרח היו כרוכים בלימוד הדרכים החדשות לצורך בנין הארץ. מעולם לא הייתה לנו אפשרות לתכנן תוך שלווה את שיטות פיתוח הארץ בכל השטחים, אלא היינו צריכים להדביק את הדרישות הלוחצות. תמיד נסינו ושילמנו גם "רעבעגעלט". בכל העולם כך, ולא תמיד יצליחים בכל הנסיונות שעושים אפילו בארצות הברית וברוסיה - האם משום כך הם מפסיקים את הניסויים? אין זו מצווה להרבות בפסילה ובקורת האחראיים; האשמה הראשונית היא ודאי של משה רבנו שהביאנו לארץ דלה...

ברצוני לשאול גם כן כיצד צריך היה בכל זאת לנהוג

כדי למנוע תקלות אלו. התקשרו עם שתי חברות, ורצוני היה לברר מה קרה ביניהן: כל אחת מטילה אשמה על חברתה. ברור שהם למדו על חשבוננו את הלקח הזה. ברצוני לדעת לאיזו תקופה הם חייבים לשאת באחריות לתקונות. עובדה היא, כמו כן, שהתחלת הייצור נדחתה בהרבה, כי כאשר ביקרה הוועדה במקום אמרו לנו כי עוד מעט יתחיל הייצור. צריך לדרוש פיצויים על כך, כי זה שיבש את החישובים. שאלה היא אם יש בחוזה סעיף המאפשר זאת.

ברצוני גם להעיר כי לא צריך היה לתת פרסום כזה

ל"סכסוך המשפחתי". מתברר שכנראה גם בודנקין וגם בטש אינם צודקים; מי צודק? זה פוגע קשה בפרסטיז'ה.

אינני מקבל דעתו של מר ספיר כי יש להפסיק. לא

זו התורה שלימדנו אביו של מן ספיר עצמו. רוצה אני לומר לשר בנטוב ולאנשיו: המשיכו במאמצים. הנזק יתוקן, גם אם רק בחלקו. את השנים הבלתי מוצלחות נצטרך להוסיף לחשבון אלפיים השנה....

בדר:
אני חייב לציין כי כאשר התחילו לבנות את המפעל לא זו בלבד שמר בנטוב לא היה שר, אלא שהוא אף הצביע ד אחנו נגד השלומים מגרמניה...

עובדה היא כי בין המפעלים בנגב אין כמעט מפעל אחד יא, אך האנשים העובדים שם הם כולם בחורי תפארת: חלוצים, מאמינים, בדים בתנאים קשים, ואולי בתמנע עוד יותר מאשר במקומות אחרים. לכן קשה עביר בקורת על מפעלים כאלה בנוכחות אנשים שהשקיעו חלק ניכר מחייהם, ולא על מנת לקבל איזשהו פרס.

בכל מפעל יכולים להיות קשיים בתחילה, אפילו עד ידי הפסקת העבודה. כל זה כלול מראש בהוצאות ההרצה. השאלה היא באיזו דה הוצרכו באופן מציאותי הוצאות אלו אצלנו, והוכנסו בהתאם לכך לחשבון שקעות. גם לגבי מפעל הפלדה היה הויכוח נסוב על השאלה מהו הסכום שצריך עד להרצה, והיה הבדל של 600% בהערכות. ההוצאות האלו הן לגיטימיות, למ אני רוצה לדעת איזה סכום חושב כאן מראש ונכלל בתחשיבים.

אשר לחוזה, אני יודע כי בחוזים לאספקת מכוונות יוד יש פסקאות המכוונות להגבלת האחריות המשפטית הכללית, גם אם הן וסחות בצורה מטעה של קביעת פרטי האחריות; הפרוט מסייג את האחריות הכוללת. אין סייגים, הרי מי שמספק ציוד לקרי, אחראי לא רק להחלפתו אלא גם זקים שנגרמו בעקיפין כתוצאה מכך. יש שיגרה מסוימת בניסוח חוזים, ם היא הוגבלת איני יכול אפילו לטעון בבטחון שהמשרד יכול היה לשנות התנאים, אך במקרה זה צריך למצוא דרך לביטוח מפני הפתעות נוספות.

תורת הכלכלה מבחינה בסוגים שונים לגבי קרקעות וגם פרות. העופרות מן הסוג המעולה נותנות נוסף לתמורת העבודה וההשקעות, ונטה. גודל הרנטה יכול להיות שונה וזה קובע טיב העופרה. ואולם יש עופרות שוליות, הנותנות רק תמורה למה שמשקיעים בהן, והן נתונות חמיד כנה של תנודה במחירים. סכנה זו מציאותית ביחוד לגבי עופרות נחושת. עופרות תנות רנטה יכולות בתקופה של שפל ליהפך לעופרות שוליות שרק נושאות את מן, ואולם עופרות שהן במקרה הטוב ביותר שייכות לסוג השולי, לא כדאי בד. העופרות בתמנע הן שוליות, גם משום האחוז הנמוך, וגם משום שלא פיק תהליך פיזי להפקת הנחושת אלא יש צורך גם בתהליך כימי שמייקר את הייצור. רופה כולה פזורים מכרות שהיו מפורסמים עד לפני כמה שנים וכיום אין להם ערך.

את המפעל בתמנע התחילו ב"שוויץ" לשם תעמולה. מתוך ות דעת הושקע כסף רב במפעל מפוקפק מבחינה כלכלית. כפי שאמר מר ספיר מפעלים בלתי רנטבליים שחייבים להשקיע בהם ככל שיידוש, כגון מפעל המים. ולם יש מפעלים מפותקים שאין כל הכרח להפסיד עליהם, ותמנע זו אחת וגמאות. אינני מעיז להציע לסגור את המפעל. אולי יקרה נס ויעלו המחירים, שתוך כמה שנים אפשר יהיה לקבל חזרה מה שהושקע שם, עם או בלי ריבית. למ אני מציע שחיה לנו ממסלה שלא תעשה פעולות כאלה.

כהן:
הייתי מבקש לשמוע אישור או הכששה של הנתונים המתפרסמים בעתונות על מידת ההשקעות. אם נקבל אומדן סמך לגבי השנה הקרובה, תהיה לנו אפשרות לעמוד על נכוונת ההערכות. כן יתי רוצה לדעת איזו אמת יש במה שפורסם על תנאי שכר העבודה בתמנע, ש בהם כדי להשפיע על רנטביליות המפעל. רצוי גם לדעת על איזה מחיר בשוק סוו התחשיבים של המפעל.

הפיתוח מ. בנטוב:
זה התבסס על ממוצע של עשר השנים שלפני הקמת המפעל.

כהן:
כלומר כולל מחירי מלחמת העולם; זה רע מאד.

הפיתוח מ. בנטוב:
התקבל ממוצע של 660 דולאר, שלא נחשב לגבוה ביותר. שיא המחירים היה בשנת 1955,

נה זו לא נלקחה בחשבון.

. כהן:

מבחינה טכנולוגית איני מקבל על עצמי לפסוק אם היה כשלון. ואולם אפשר לקבוע כי יש כשלון צבורי, לפי דעתו של הצבור אשר בכספיו הוקמו המפעלים. אם הציבור קיבל רושם סוויים על יסוד מאמרים שפורסמו ב"הארץ" וגם ב"דבר", הרי שמשרד הפיתוח כשל. קודם כל נכשל בראיית דברים מראש ובהסברתם לצבור. השתיקה של המשרד חוסר כשרון ההסברה איפשרו ליצור את הרושם כי כל מה שיד המדינה נוגעת בו ופו כשלון. זה הכשלון הצבורי.

דברי מר ספיר על פזיזות בהקמת מפעלים היו אולי נכונים לגבי השנים 1952/53, כאשר הוקם גם מפעל תמנע, אולם בזמן האחרון ודקים כל תכנית שוב ושוב ומתיעצים עם כל מי שראוי. אי אפשר להפסיק את עולות הפיתוח, כי מצד אחד חייבים לקצוט עולים, ומאידך חייבים לנצל את זמי ואת הכספים במידה והם מפויים. לאחר שלמדו מכמה נסיונות לא נהגו עוד בפזיזות בשנים האחרונות. אני מקווה שמשרד הפיתוח מקבל את האינפורמציה טכנית כהלכתה, כך שאם כל המכשלה אינה חמורה יותר ממה שנמסר לנו כאן, ין מקום להתיאש או לסגור את המפעל, כהצעת מר ספיר.

. ספיר:

אני לא אמרתי שצריך לסגור את המפעל.

יו"ר י. גורי: שר הפיתוח מבקש להשיב עוד בישיבה זו על חלק מן השאלות.

ר הפיתוח מ. בנטוב: דבריהם של חברי הוועדה נגעו בשלשה עניינים: יחסי ציבור, דיון לגופו של הענין בתמנע, וחישובים מסביב.

אני מוכן לקבל את הנזיפה שמצב יחסי הצבור במשרד הפיתוח איננו טוב. ין אנו רצים להגיב על כל מה שנרשם באיזה שהוא עתון, מתוך כוונה טובה או דונית. אולי תחשבו על כך כאשר תדונו בתקציבנו לשנה הבאה, ותוסיפו לנו ני אנשים שיעסקו בכך. אנו יוצאים מתוך הנחה שתפקידנו הוא קודם כל לנהל ת מפעלי הפיתוח ולהבטיח הצלחתם, ולא דוק הצלחת יחסי הצבור. אני מצטער ראות שחברי הכנסת מתרגשים כל כך כשהם קוראים כתבות הנכתבות מתוך כוונה דונית. אנו מנסים לפעמים לתת הסברים לעתונאים. עשינו מסיבת עתונאים גם תמנע. היתה בקורת על כך שהבאנו אותם לשם, ולולא הבאנו אותם הין מבקרים ותנו על שאיננו מביאים אותם - כנראה מסתירים משהו מפניהם... העתונאי עמד בראש ההתקפה, לא מצא לנכון לבוא. זה לא היה מקרה. זה משקף את כוונת כותבים ואת שיטותיהם. אם יש לעתון מסויים אינטרס מיוחד לשלם כדי שיכתבו קרים בקנה מידה רחב ביותר, לא יוצילו שום הסברים. על המוסר הצבורי של עתונות אני יכול להתווכח במקום אחר. אספקת חומר עובדתי יכולה לעזור רק אנשים שאינם יודעים ורוצים לבדוק את המצב. ואולם אני חושב שיש כוונה שקר, ושוכרים אנשים כדי שישקרו.

בקשר לנתונים שנמסרו למומחים - יתכן שאפשר לבדוק. זמני לא היו שום דוחים - אולי היו מקודם. הנתונים שנמסרו למתכנני המכונות יו נתונים טכניים. אילו היה איזה שהוא מקום להטיל אשמה על הנתונים, דאי היו מנצלים זאת כדי להפחית מן האחריות. עובדה היא שבעיה כזאת לא תעוררה כלל. אף אחד מן המהנדסים לא טען שהנתונים שנמסרו להם לא היו דוייקים או שגומו לחקלות.

לגופו של ענין, הרבה תלוי בגישה. יתכן שיש גרעין ול אמת בדברי מר ספיר שפועם בנו לפעמים להט למהר בפעולות. אך גם לא ריכה להיות להיטות כל כך גדולה לסחום את הגולל על המפעלים האלה. הוא יבו כאילו כל מה שנעשה כבר אבוד: קברנו מליונים, ופעם נודה שזה היה כשלון. ינתיים ממדי הכשלון היו זעומים ביותר. הענין שהוא נקודת החורפה כרגע - מערבליים והמסמיכים, - עלה 250,000 דולר. החלקים שנשברו ושמקנים אותם, וולים רבע הסכום הזה. לגבי מפעל שהושקע בו כל כך הרבה, אם קורה נזק ממדים כאלהןגם את זאת מכסים האחראיים ולא אנחנו - אם על יסוד זה אומרים בר שנכשלנו, הרי זו להיטות גדולה מדי לחרוץ משפט.

היתה (לאשמה כאילו התחילו מוקדם מדי בנסיון. התכנון עבר את השלבים של מעבדה ("פיילוט פלנט") אך לאחר שנעשו כל הנסיונות הגיע הרגע לתכנון על יסוד אה את המחקן כולו. את המחקן בכללו מתכננים על יסוד הנתונים של ה"פיילוט פלנט", אלא שמגדילים אותם באופן פרופורציונלי. יש למהנדסים מדויקים מקצועיים כיצד לעשות את החשובים האלה. אם מתכוונים לייצור של 7000 טון, אי אפשר לעשות פיילוט פלנט בגודל כזה; מתקינים מתקן נסיוני לייצור 500 טון, ואם זה מצליח מכפילים אחר כך את הנתונים. חזקה על המהנדסים שהם יודעים לעשות כפל זה. אמנם התהליך הוא אותו תהליך, אך העומס הוא שונה. אם מתברר כי פירמות רציניות אינן יכולות לעמוד בכך, אין לי כל תרופה לכך - על אחת כמה וכמה שזה פטנט והם אינם מגלים כיצד מרכיבים זאת. אנו עושים כל מה שבידינו לעשות.

נלקח בחשבון כי תהיה תקופה - אופטימיסטים אמרו ששה חדשים, פסימיסטים אמרו שנה - שבה יריצו את המפעל ותהיינה תקלות. מה אני יכול לעשות אם יש מי שמעוניין לנצל תקלות אלו?

י. בדר: כמה חיבתם בסכום ההשקעות את בוצאות ההרצה?

שר הפיתוח מ. בנטוב: חיבתנו עודף של 600,000 לירות, אם מנכים מסך כל הוצאות את ההכנסות שיש בינתיים על ידי ייצור חומצה גפריתנית, על ידי הגריסה וכו'. הוצאה זו בלתי נמנעת. גם במפעל לצמיגים עברה חצי שנה של הרצה עד שהוציאו את הצמיג הראשון; גם במפעל שמשון, בשלב השני, היתה הרצה של כמה חדשים עד אשר התחילו לעבוד ממש. לכן אפשר לומר כי נעשה גם בשטח זה כל מה שאפשר לעשות.

אינני מקבל גם את הטענה כאילו יש להיטות - על כל פנים לגבי השנים האחרונות. כאשר באתי למשרד מצאתי בתקציב המאושר הקצבה של חמשה או ששה מליון לירות להקמת מפעל חימי באשדוד. הושבנו צוות מיוחד שבדק את התכנית, ובסטלנו זאת כאשר התברר כי הזמן לא בשל עדיין להקמת מפעל כזה. לא היינו "להוטים". הקימותי מועצה טכנולוגית בה משתתפים גם מומחים מחוץ לארץ. עדיין אין לנו בארץ מומחים לעניינים אלה, ואנו מוכרחים להתייעץ עם אנשים שכבר התנסו והצליחו בשטחים אלה בארצות אחרות. לא אכנס עכשיו למכלול הבעיות בקשר לפרספקטיבה הכלכלית בכללה. אולי אדבר על כך בישיבה הבאה.

יש לנו שורה של תכניות שאנו הופכים בהן ומבקשים חרות דעתם של מומחים. לא תבוצע שום תכנית אשר לא תזכה להוות דעת חיובית של המועצה הטכנולוגית, בה יושבים אנשים שהיו אחראיים להוצאת סכומים גדולים פי כמה. בטוח בכדאיות אי אפשר להיות לעולם. לפתע יכולה להיות איזו הצפה בלתי צפויה, כאשר שום מפעל לא יהיה רנטבילי. לכן גם אם חוות הדעת הן חיוביות ביותר מלכתחילה, אין בכך ערבות שהמפעל חייב להצליח. אין זאת אומרת שצריך להימנע מכל פעולה. אם בתמנע נוכל אפילו במצב הגרוע ביותר לקבל בעוד עשר-עשרים שנה 75 עד 100 מליון דולאר, הרי זו תוספת חשובה למשק הארץ אפילו אם הדולאר יעלה לנו ביוקר.

א. בהיר: בטל זאת מדוע אין המשרד דואג לתת יתר אינפורמציה לעתונות כדי למנוע הטעייה?

שר הפיתוח מ. בנטוב: אי אפשר לבנות מפעל כאשר על כל משאבה שניזוקה או צנור שנשבר צריך לכנס את עורכי העתונים ולפנות לרצונם הטוב. אין זה ענין בטחוני, ואינני בטוח שעורכי העתונים מעוניינים לא לעשות לנו צרות. מלבד זאת, יש עוד גורם. לספקים יש אחריות לבצע את החקונים ולהחליף את הציוד, אך יש כאן שאלה של זמן אספקה. רצונם הטוב לעשות סידורי ביניים ולזרז את התקונים היה ודאי נפגע על ידי פרסומים שלנו המטילים עליהם אשמות כבדות. בעינינו היתה חשובה יותר יצירת הרצון הטוב לטובת המפעל.

הישיבה ננעלה בשעה 13.30